

presència

Número 1818. Del 29 de desembre del 2007. Any XLI. 0,50 €

COLOM DE VOL CATALÀ

Gran varietat de colors amb noms curiosos. De port vertical. Pot volar sol o en grup

GALLINA PENEDESENCA

Varietat de colors, pell blanca, ous de closca marró rogenc molt intens, cresta amb clavell i carn d'alta qualitat

GALLINA DEL PRAT

Definida ja a finals del s. XIX, primer famosa com a ponedora i després per la qualitat de la seva carn

Aviram autòcton

LES AUS MÉS PROPERES. Us apropem a la delicada, però optimista, situació de les aus de corral del país. / 2 a 9

I UN NOU PÒSTER DE REGAL. Amb totes les races de l'aviram autòcton dels Països Catalans, amb il·lustracions de Toni Llobet.

Les aus mé

AVIRAMAUTÒCTON. La situació de les races d'aviram autòcton dels Països Catalans no és pas la més desitjable. De les vint-i-set races o agrupacions racials existents, només dues gaudeixen de bona salut i catorze estan en perill d'extinció.

JORDI COMELLAS

● Sabíeu que als Països Catalans hi ha tretze races diferents de coloms autòctons? Sabíeu que a les Illes Balears es conserven les dues úniques races d'indiots autòctons del país? Que l'única raça autòctona d'ànecs és a Mallorca? Que l'única oca autòctona és l'empordanesa? I que de les 27 races autòctones d'aviram existents només dues, de coloms, gaudeixen de bona salut i no corren el perill d'extingir-se?

La situació actual de les races d'aviram autòctones dels Països Catalans no és doncs pas afalagadora. De les vint-i-set races o agrupacions racials d'aviram, vuit corresponen a gallines, quinze a coloms, dues a indiots i només una a oques i una altra a ànecs. Tot plegat representa un autèntic patrimoni genètic, cultural i etnològic, del qual, fins ara, tot i les accions de les diferents administracions i de persones i entitats privades, no se n'ha tingut prou cura, i que caldrà cuidar amorosament, atesa la situació de la majoria.

L'aviram autòcton és aquell que antigament es podia veure a les nostres masies i cases de pagès, que s'utilitzava amb finalitats gastronòmiques i que, amb el pas dels anys i amb la introducció de races foranes més ponedores i més productives, es van anar substituint o bé barrejant amb les que provenien de fora.

Les races animals autòcto-

SABER-NE MÉS

– WEBS

- dad.fao.org/es/home.htm
- www.uco.es/organiza/departamentos/genetica/serga/
- www.gencat.net/darp/c/ramader/races/races01.htm
- www.rac.uab.es/
- www.geocities.com/coloms_catalans/index.html
- www.francoli.org/caf/index.php
- racesautoctones.com/
- dgagric.caib.es/ramaderia/html/index.htm
- www.bib.uab.es/veter/guiestam/races.htm
- <http://www.irta.es>

– LLIBRES

- «Catalans de pèl i ploma», de Lynx Edicions
- «Races autòctones de les Illes Balears», editat pel Govern Balear.

nes, en aquest cas les d'aviram, són aquelles races que s'han originat i viuen dins d'un territori determinat, en aquest cas els Països Catalans, i que tenen una identitat genètica i unes característiques morfològiques específiques molt marcades que les diferencien molt clarament d'altres races o dels seus troncs principals.

Orígens

Els orígens d'aquest aviram, procedent de races silvestres domesticades, es remunten a molts milers d'anys enrere: només cal tenir en compte que el fòssil de colom més antic que es coneix té trenta milions d'anys.

En concret, l'origen de les gallines se suposa que és una espècie del sud-est asiàtic, el *Gallus gallus bankiva*, tot i que cada cop té més adeptes la teoria que hi veu un origen polifilètic, és a dir que provenen de diverses espècies [vegeu l'entrevista al doctor en biologia Amadeu Francesch, a la plana 4 d'aquesta revista]. La domesticació de les gallines va començar ara fa uns set mil anys, i cap al segle VIII aC va aparèixer en la iconografia grega, per exemple. Els romans van estendre la seva producció amb el naixement de l'avicultura. Per les restes que se n'han trobat, és possible que fossin els fenicis els que les van introduir a la península Ibèrica.

En el cas de les oques, prò-

s properes

Un gall del Prat en la tradicional fira que es fa cada desembre al Prat de Llobregat al voltant d'aquesta raça d'aviram autòcton. /GABRIEL MASSANA

pies de l'hemisferi nord, sembla que provenen de l'oca salvatge (*Anser anser*), procedent del nord d'Euràsia. Es té constància que entre el anys 4.000 i 2.500 aC ja se'n domesticava a l'Àsia menor i a Egipte. Els romans ja sabien com engrèixar-les i augmentar-los artificialment el fetge.

Sobre els coloms, dels quals se'n coneixen més de 300 races arreu del món, hi ha la teoria, també qüestionada, que assegura que totes les races procedeixen del colom roquer (*Columba livia*), que és originari d'Euràsia. Tot i això, hi ha científics que apunten també cap a un origen polifilètic per als coloms, igual que les gallines. La seva domesticació se situa a la vora d'uns deu mil anys, i a la península Ibèrica les primeres referències són del segle XI aC a Cadis.

Els indiots provenen d'Amèrica, on van ser domesticats entre el 200 i el 700 aC. Van arribar a la península Ibèrica a través dels conqueridors espanyols. A Catalunya la seva cria va tenir certa importància durant anys, sobretot per consumir-ne per les festes nadalenques.

Pel que fa als ànecs, es té constància que fa uns quants milers d'anys ja s'havien domesticat a la Xina. L'única agrupació racial d'ànec originada als Països Catalans és la mallorquina, té uns dos-cents anys i procedeix de la domesticació i modificació d'aus salvatges. Al Principat i al País Valencià és i ha estat habitual la cria d'ànecs, sobretot els coneguts com a muts i els xerraires, els primers procedents de l'espècie salvatge *Cairina mo-*

Amadeu Francesch. Doctor en ciències biològiques. Assessor del pòster «Aviram autòcton dels PPCC»

«Aquest és un patrimoni en perill»

JORDI COMELLAS

● — De quantes races d'aviram autòcton podríem parlar?

— «En el pòster que es presenta gairebé no es fa esment de la paraula *raça*. Fer-ho constitueix un fre per definir i valorar la diversitat biològica que prové dels nostres avantpassats, perquè es pensa que només tenen valor les races que es van definir i altres vegades es tendeix a considerar raça algun grup d'animals que encara no ho és. Algunes de les poblacions d'animals domèstics, d'animals provinents del món agrari, no van tenir la sort —i algunes encara no l'han tingut— que algú les definís, en fes una descripció i uns patrons de selecció que calgués seguir, per elevar-les a la categoria de raça. I es van perdre o han quedat en mans encara d'alguns camperols que guarden el bestiar que tenien els seus avis. Són poblacions que podem denominar grups racials, poblacions en què els individus comparteixen trets distintius d'altres poblacions de l'espècie a què pertanyen. Aquests trets distintius constitueixen un conjunt de característiques imposades per la selecció artificial d'un grup humà i per la selecció dels que s'adaptaven millor, imposada per la naturalesa.

»Si comptem les races, obtindrem un nombre; si comptem les agrupacions de les quals ens ha arribat notícia i tenim docu-

PERSONATGE

Amadeu Francesch Vidal és de Montbrí del Camp. Es va doctorar en ciències biològiques per la Universitat de Barcelona mitjançant una tesi basada en un estudi genètic-etnològic de les gallines penedesenca i empordanesa. La tesi va ser realitzada a l'IRTA, on posteriorment ha estat el cap de genètica avícola i on ha dirigit diferents projectes i treballs sobre caracterització i millora genètica de les races de gallines catalanes. Està treballant en la caracterització i millora de races d'aviram d'altres comunitats autònomes, com ara les Illes Balears i el País Basc. És autor de diferents llibres i articles sobre races d'aviram. També està fent l'estudi del grau de puresa genètica de la perdiu roja en explotacions cinegètiques, per tal de vetllar per la conservació d'aquesta espècie autòctona de la península Ibèrica.

ments i fotografies acreditatives, en tindrem un altre.

»Ens sembla més correcte remetre el lector al pòster, i allí pot comptar i veure el conjunt de grups d'aviram que han estat o encara són típics dels Països Catalans. N'hi ha alguns que ja fa molts anys que algú els va descriure i en va marcar un estàndard, és a dir que es van marcar unes pautes de selecció per anar ajustant cada vegada més la població a unes característiques encara més ben definides, i se'ls posava un nom, que era reconegut arreu, i tothom els criava seguint el patró establert. Van ser catalogats com a races. Entre ells tenim, per exemple, la gallina Menorca o menorquina, la gallina del Prat, la gallina Paradís. D'altres en teníem el nom, generalment el nom d'origen. Tenim constància que s'hi va començar a treballar per definir-les com a races, però hem acabat la feina actualment: podem esmentar les gallines penedesenca, empordanesa, mallorquina o Flor d'Ametller, l'oca de l'Empordà, l'indiot mallorquí i bastants coloms. A unes altres s'està en fase de definir-les, com ara la gallina eivissenca i l'indiot menorquí. Però tot plegat és el nostre patrimoni d'aviram existent o desaparegut.»

— Per què hi ha més races de coloms i de gallines?

— «Bé, farem servir el terme *raça* per facilitar les coses, malgrat els comentaris anteriors.

Ambdues espècies destaquen respecte a les oques i els indiots, per exemple. Considerem que hi ha dos factors importants determinants del nombre de races que pot anar tenint una espècie. D'una banda tenim l'antiguitat de la seva domesticació: els coloms, cap a 10.000 anys; les gallines, uns 7.000 anys; les oques, 4.000, i els indiots, 1.500. Vist així, els coloms i les gallines tenen molts més anys, podent haver donat mutacions que la naturalesa potser hauria rebutjat però que a l'home li haurien resultat interessants o curioses i que hauria seleccionat. Per altra banda, malgrat que no sigui acceptat per tots els científics, alguns creiem que l'origen dels coloms i les gallines és polifilètic. És a dir, no procedeixen d'una única espècie de la naturalesa, ja que l'home, en domesticar, hauria barrejat diferents espècies que, si haguessin hibridat i haguessin donat descendència, haurien donat lloc a moltes variacions, i si hi suméssim les variacions genètiques per mutació, la cosa donaria per a molt; d'aquí la possibilitat de poder generar moltes races. No passaria el mateix amb les oques i els indiots, que tenen menys anys de domesticació, amb un origen, pensem, monofilètic les oques, procedents d'una única espècie salvatge, i bifilètic els indiots, procedents de dues espècies molt semblants.»

— Quan es considera l'existència d'una raça?

— «La raça és una creació de l'home tot aprofitant la variabilitat que li ofereix la naturalesa. Quan ens fixem en una població animal en què un conjunt de característiques són compartides per molts individus, ens trobem davant d'un grup racial. En el moment que l'home decideix quines són les característiques que considera interessants i a poc a poc fa, per selecció, que tots els individus de la població les manifestin, les transmetin a la descendència i siguin mostrades pels seus fills, és a dir siguin perpetuades generació rere generació, aleshores fem una raça.

»També es pot aconseguir una nova raça encreuant dues o més races, tot buscant reunir en un animal nou característiques que ens resultin interessants en cada una de les races de partida. Aleshores parlem de raça sintètica. Dins de l'aviram català tenim la raça Paradís, que la va sintetitzar el professor Salvador Castelló a principis del segle XX. Va partir de la raça Prat i dues races més. Aquí l'objectiu era obtenir un animal que fes una carn amb la qualitat de la raça del Prat, però que fes més carn.»

— Les races foranes posen en perill les races autòctones?

— «Les races foranes, centrant-nos més en les gallines, van posar en perill les autòctones en el moment que venien de l'estranger races millorades genèticament que unes vegades donaven lloc a gallines molt més

schata i els segons, del conegut collverd.

De les trenta-tres races autòctones d'aviram que il·lustren el pòster, sis ja han desaparegut. Es tracta de la gallina Paradís, l'indiot de l'Empordà, la gallina saixença, la gallina llevantina, el colom collpelat i la gallina valenciana. Són les Balears les que tenen un nombre més elevat de races o agrupacions racials pròpies, amb dotze, seguides del Principat, amb deu, i del País Valencià, amb quatre. Pel que fa a les gallines, destaca el Principat, amb quatre races (gallina penedesenca, del

Totes les races de Catalunya en un llibre

● El llibre *Catalans de pèl i ploma. Races domèstiques autòctones de Catalunya*, editat per Lynx Edicions amb el suport de la Fundació Territori i Paisatge, va representar tenir per primera vegada un catàleg on hi ha compilades totes les races autòctones catalanes, tant les actuals com les que ja s'han extingit.

El llibre és el fruit d'anys de treball de camp, d'entrevistes a ramaders i criadors i de recopilació bibliogràfica. Hi

«CATALANS DE PÈL I PLOMA»

Editorial: LYNX EDICIONS.
Autors: PERE MIQUEL PARÉS, JORDI JORDANA, AMADEU FRANCESCHI XAVIER SUCH

Totes les races domèstiques de bestiar autòcton del país.

trobem animals de pèl i animals de ploma, un repàs de l'origen de la domesticació de cada animal, la història de les diferents races catalanes, els seus usos domèstics i la seva situació actual. També inclou una important bibliografia, mapes orientatius de distribució i uns petits vocabularis relacionats amb cada raça, que mostren la gran riquesa del lèxic relacionat amb el món ramader tradicional. / J.C.

Prat, Flor d'Ametller i empordanesa); seguida de les Balears, amb tres (mallorquina, menorquina i eivissenca), i el País Valencià, només amb la gallina alcantina.

En el cas de les oques, només hi ha la raça empordanesa al Principat, i pel que fa als indiots, les dues races que encara existeixen corresponen a les Balears (indiot menorquí i indiot mallorquí). D'ànecs, només està reconeguda una raça autòctona, a Mallorca: l'àneca mallorquina. En el cas dels coloms, destaquen les Illes, amb sis races (colom de casta

Amadeu Francesch, que ha assessorat Presència i la Fundació Territori i Paisatge en la confecció del pòster sobre aviram autòcton, ara fa uns dies a la granja rural d'Espitlles, a Santa Margarida i els Monjos, a l'Alt Penedès. Al fons, unes gallines penedesenques. / JUANPE RODRÍGUEZ

ponedores que les autòctones i altres, pollastres que feien més carn en menys temps. Primer ho van fer com a races i després ja com els anomenats híbrids provinents de l'encreuament de races, ja que, quan s'encreuen les races pures, normalment s'obté una primera generació que és bastant més productiva que cadascuna de les races que hi intervenen. Això és el que va fer unes vegades desaparèixer i d'altres quasi desaparèixer les races autòctones.

»Ara bé, avui dia, quan hem recuperat aquelles races, no ja per uns interessos productius immediats, sinó perquè som conscients que constitueixen un patrimoni cultural i un reservori genètic, no podem parlar que les races foranes posin en perill les

autòctones. Potser vist des del punt de vista de petits criadors aficionats a la cria i exposicions, que poden optar per una raça autòctona i una de forana, podem entreveure un perill, ja que les races foranes la major part de les vegades tenen molts més anys de selecció i resulta molt més fàcil obtenir-ne un exemplar amb un bon patró de raça que utilitzant una d'autòctona. Això és el que busquen aquests criadors, el que moltes vegades fa que es decantin per les foranes, i es perden per tant possibilitats de mantenir més efectius autòctons amb la contribució d'aquest tipus de criador. El perill està més centrat en les races de coloms, que són gairebé únicament utilitzats per a entreteniment.»

— Quina seria doncs la si-

tuació de les nostres races? N'hi ha que estan en perill? Se n'han perdut en els darrers cent anys? Se n'han recuperat darrerament?

— «Podríem dir que, malgrat tot, el conjunt de races i grups que presentem estan en perill, ja que el nombre d'efectius és reduït. La història de les races d'aviram dels Països Catalans té al uns cent anys, a excepció feta d'alguna raça, com ara la gallina Menorca, de la qual ja se'n parlava al segle XVIII. Durant aquests cent anys s'han definit races i grups racials, han desaparegut gairebé tots i s'han tornat a recuperar quasi tots, la major part de les vegades en cases per a les quals desprendre's del galliner o del colomar era com desprendre's de les joies de

la família.»

— I les administracions?

— «Estan cada vegada més conscienciades de la importància de la conservació del bestiar i races autòctones i concedeixen algunes ajudes, com ara les de les administracions locals encaminades al foment d'algunes races i destinades més aviat a l'organització d'exposicions i concursos. L'administració espanyola també concedeix ajudes. D'una banda tenim les del Ministeri d'Educació, dirigides a investigadors, i de l'altra, les del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, a través dels governs autonòmics. Van destinades a associacions de criadors d'una raça concreta i a estudis de caràcter etnològic, zootènic i productiu sobre les races, i també a estadístiques sobre aspectes productius, estructures de població, etcètera. També hi ha ajuts per a la creació de bancs de germoplasma, semen i embrions congelats; així com també per a l'elaboració de programes de conservació i millora genètica.

»Ara bé, pel que fa a l'aviram, les del Ministeri d'Agricultura fins aquest any no han començat a ser possibles perquè no teníem cap raça oficialment reconeguda. L'any passat es van reconèixer les gallines menorquina i mallorquina. Aquest any s'han reconegut les gallines penedesenca, empordanesa i del Prat i l'oca de l'Empordà. És important per tant que cada raça tingui la seva associació de criadors; si no, no hi ha ajuda.»

— Gràcies a qui s'han pogut conservar les races?

— «Bàsicament gràcies als criadors que les han mantingut.»

grossa, d'escampadissa, borino, gavaxut, de pinta i nas de xot); seguides del Principat, amb cinc (colom xorrera o d'enreixat, ull de maduixa, flamenc, de vol català i refileador), i el País Valencià, amb tres (colom morriller alacantí, gavaxut valencià i missatger maganya). Es dona el cas del colom figuereta, que és present a tots els Països Catalans.

Algunes d'aquestes races tenen gran varietat de plomatges, com ara la gallina penedesenca i l'empordanesa, i d'altres, com és el cas del colom de vol català, presenten una gran varietat de colors

Un parell d'oques empordaneses, l'única raça d'oques del país. / OLÍVIA MOLLET

i també de noms curiosos, com ara el mongí girat, el cap blanc, el culiblanco i el cap de frare. De les vint-i-set races encara existents, més de la meitat —catorze— estan en perill d'extinció. Curiosament, les quatre del País Valencià es troben en aquest estat, i és també al País Valencià on han desaparegut més races. De les tretze races restants, només dues, de coloms, es considera que es tracta de races no amenaçades. Són el colom borino (B) i el colom figuereta, també conegut com figuereta valenciana. Les altres onze estan considerades races de cens reduït.

Sis entre totes, però n'hi podria haver d'altres

Us presentem dues gallines, un ànec, una oca, un indiote i un colom

JORDI COMELLAS

● De totes les races que presentem en el pòster *Aviram autòcton dels Països Catalans*, n'hem triat sis per destacar-les i explicar-ne quatre coses. De fet, n'hauríem pogut triar unes altres sis, perquè totes tenen prou mèrits per parlar-ne. Unes, perquè han aconseguit recuperar-se, altres perquè estan en perill d'extinció i unes altres perquè tenen unes característiques especials, com pot ser que siguin l'única raça autòctona de la seva espècie. En la selecció d'aquestes dues pàgines han prevalgut bàsicament els criteris que hi estiguessin representades totes les espècies, que n'hi hagués de tots els Països Catalans i que tinguessin alguna singularitat o alguna curiositat.

La gallina del Prat, potser una de les més conegudes i apreciades pels seus ous i la seva carn, l'hem triat precisament per això.

És també el cas de la penedesenca, que va poder ser recuperada amb èxit, tot i que té una població reduïda.

L'ànnera mallorquina i l'oca empordanesa s'han guanyat aquesta deferència perquè es tracta de les dues úniques races autòctones que són presents als Països Catalans, l'ànnera a les Balears i l'oca a Catalunya. El cas de l'indiote mallorquí, pel fet de ser també una de les dues úniques races d'indiotes autòctons, i que mantenen una població reduïda, però, de moment, fora de perill.

En el camp dels coloms, ens hem decantat pel figureta, per dos motius. Perquè és la raça que és present a tots els Països Catalans, tot i que també és coneguda com a *figureta valenciana*, i perquè és una de les dues úniques races d'aviram que gaudeixen de bona salut, ja que ni tenen una població reduïda ni estan en perill d'extinció.

Gallina penedesenca

● Cap als anys trenta, segons el llibre *Catalans de pèl i ploma*, a Catalunya ja era famosa una raça de gallines típica del Penedès que es caracteritzava per produir uns ous de closca de color marró rogenc molt intens.

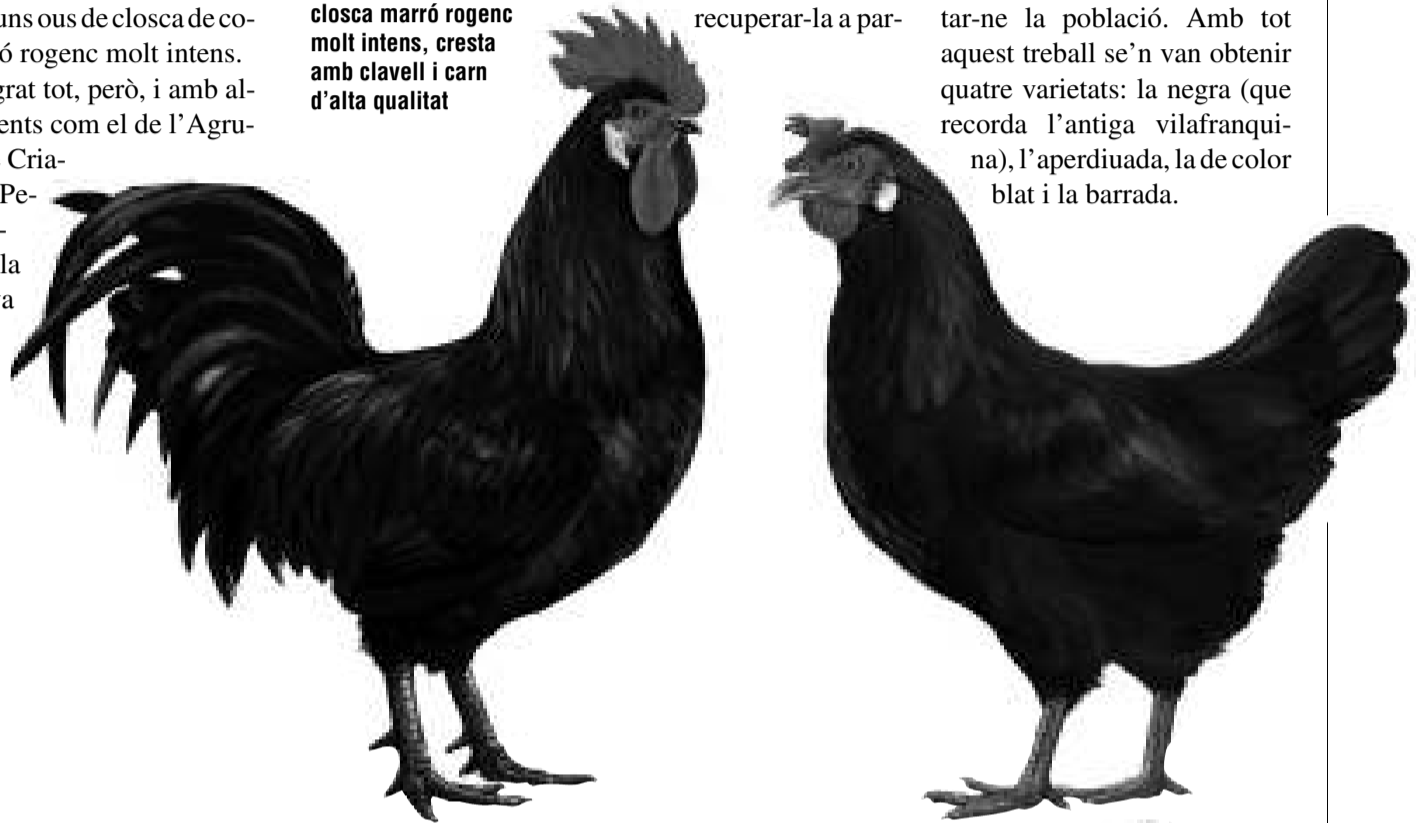
Malgrat tot, però, i amb alguns intents com el de l'Agrupació de Criadors de Penedesenques, la raça es va

L'AU

– GALLINA PENEDESENCA
Varietat de colors, pell blanca, ous de closca marró rogenc molt intens, cresta amb clavell i carn d'alta qualitat

anar perdent fins que, a principi dels anys vuitanta del segle passat, la Diputació de Tarragona va patrocinar una iniciativa amb la intenció de recuperar-la a par-

tir dels darrers exemplars que en quedaven a la zona. Així, a partir del 1985 al Centre de Mas Bové, gestionat per l'IRTA, es va començar a augmentar-ne la població. Amb tot aquest treball se'n van obtenir quatre varietats: la negra (que recorda l'antiga vilafranquina), l'aperduada, la de color blat i la barrada.

Ànnera mallorquina

● Se suposa que a Mallorca fa uns dos-cents anys que va ser domesticada. És un animal casolà, poc especialitzat des del punt de vista productiu, que es manté en petits nuclis i, majoritàriament, per al consum propi ja que és una au de creixement molt lent. Tot i això, és una carn molt apreciada pels entesos.

L'AU

– ÀNNERA MALLORQUINA
De tres coloracions, amb absència del collar blanc típic dels ànecs salvatges

Indiote mallorquí

● Procedeix de les aus que van dur els conqueridors, de l'Amèrica Central i del Nord, d'aquí el seu nom: *indiote* o *gall dindi*. De seguida va tenir molt bona acollida i ràpidament es va incorporar a la gastronomia de l'illa. Els mascles tenen un moc bastant desenvolupat i les femelles el tenen més petit.

L'AU

– INDIOTE MALLORQUÍ
Més aviat lleuger, sempre negre amb irisacions blauverdes. De bones aptituds maternes

Gallina del Prat

● L'origen de la gallina del Prat es troba en les gallines i els galls que eren freqüents a la comarca del Baix Llobregat, sobretot a la zona del riu, que ja tenien fama durant l'edat mitjana. No va ser, però, fins a finals del segle XIX que es va començar a formar-ne una raça. Va tenir una llarga època d'expansió però a mitjan anys seixanta va

començar una decadència que va durar fins que l'any 1975 l'Ajuntament del Prat va començar a organitzar una exposició amb la intenció de salvar la raça i de millorar-la.

Durant la primera meitat del segle XX, les gallines del Prat van ser famoses com a ponedores, sense oblidar les excel·lències del pollastre i del capó del Prat, que inicial-

ment es destinava a celebrar les festes assenyalades.

Ara fa pocs dies que ha tingut lloc la Fira Avícola del Prat, on tots els productors hi porten les seves aus.

L'AU

– GALLINA DEL PRAT
Definida ja a finals del s. XIX, primer famosa com a ponedora i després per la qualitat de la seva carn

Colom figureta

● També conegut com a *figureta valenciana*, és el més petit dels coloms del Principat. El seu origen es remunta al segle XVIII i durant els anys seixanta va ser molt abundant, però després va entrar en recessió, fins que l'Associació de Criadors El Francolí el va recuperar a partir d'una població que hi havia a Menorca.

L'AU

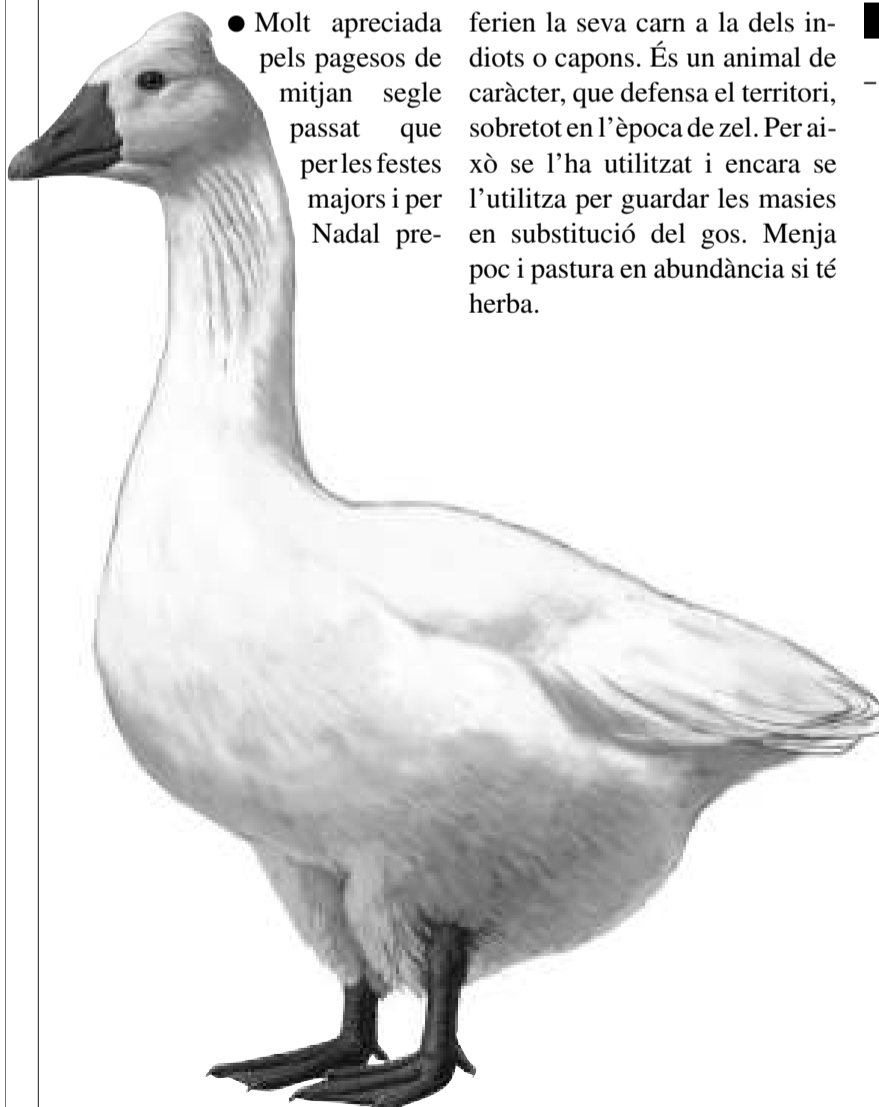
– COLOM FIGURETA
Propi de tots els Països Catalans. Molt petit i de port molt vertical, mostrant bé la seva corbata. Amb plomes a les potes o sense, té un caminar quasi de puntetes

Oca empordanesa

● Molt apreciada pels pagesos de mitjan segle passat que per les festes majors i per Nadal preferien la seva carn a la dels indiots o capons. És un animal de caràcter, que defensa el territori, sobretot en l'època de zel. Per això se l'ha utilitzat i encara se l'utilitza per guardar les masies en substitució del gos. Menja poc i pastura en abundància si té herba.

L'AU

– OCA EMPORDANESA
Oca blanca amb ulls blaus i de les úniques del món que tenen monyo

La tasca de la Fundació Territori i Paisatge

● La Fundació Territori i Paisatge (FTP) de l'Obra Social Caixa Catalunya ha col·laborat en diferents projectes i actuacions relacionades amb les races d'aviram autòctones. Així, la fundació ha donat suport a l'associació de criadors d'aus El Francolí en un projecte de recerca de races autòctones d'aviram a Catalunya i a les Illes Balears i de conservació i millora genètica de poblacions disseminades. L'any 2005, Territori i Paisatge també van participar en diferents actes de la divuitena edició de l'exposició concurs internacional d'aus de raça Ciutat de Valls. A més, la FTP també va col·laborar en l'edició del llibre *Catalans de pèl i ploma: races domèstiques autòctones de Catalunya*, un llibre que per primera vegada recull totes les races autòctones catalanes, de pèl i de ploma, tant les extingides com les actuals.

Pel que fa a la resta de l'Estat, destaca el projecte de Pedraza de Campos, a la comarca de Tierra de Campos, a Palència, on s'estan restaurant uns antics

Un dels colomars restaurats a Tierra de Campos. / FTP

colomars molt deteriorats, que eren unes construccions molt característiques d'aquella zona.

La intenció és poder recuperar-ne la utilitat per a la població de colom roquer que viu a la zona i també per a les diferents espècies de depredadors que l'envolten. Els colomars són un dels elements més característics de la comarca de Tierra de Campos i ens fan remuntar fins a l'època de l'imperi Romà. Fins a finals del segle passat, la cria de coloms i l'aprofitament dels colomins era un important complement per a l'economia de la gent d'aquella zona. Avui en dia, la majoria dels colomars estan abandonats i en ruïnes i hi ha el perill que amb ells desaparegui el que consideren que és un dels senyals identificatius de la comarca. Amb la recuperació d'aquests elements arquitectònics es vol, d'una banda, donar a conèixer les característiques bàsiques d'un dels elements més significatius de la comarca i, d'altra banda, afavorir la conservació de diverses espècies d'aus, sobretot el colom roquer, però també les poblacions de falcó pelegrí, de mussol comú i d'òliba. «Nosaltres—continua—hem pagat la restauració de tres edificis, dos de rectangulars i un de planta rodona; però, a més de posar-hi coloms, també se'n pensa aprofitar el guano, que són els excrements dels coloms i que són excel·lents per adobar els camps, tal com feien abans els pagesos d'aquella zona», explica Marga Viza, cap de l'àrea de Coordinació i Projectes de la FTP. / J.C.

Galls i gallines a l'exposició d'aus de raça Ciutat de Valls, que organitza l'associació El Francolí. / OLÍVIA MOLET

Potenciar les aus de raça

L'associació El Francolí fa disset anys que treballa per difondre les races avícoles autòctones arreu del món i per potenciar-ne la cria

JORDI COMELLAS

● L'Associació de Criadors d'Aus El Francolí va néixer l'any 1989 amb la finalitat de potenciar la cria i la difusió de les aus de raça, donant preferència a la recuperació i implantació de les races autòctones pròpies, i promoure exposicions i concursos amb la finalitat de donar a conèixer als aficionats el món de les aus.

L'èxit de l'associació va ser tal, que l'ambició de convertir El Francolí en el referent comarcal a

Catalunya va acabar ben aviat superada i en pocs anys l'entitat va passar a liderar l'activitat a tot l'Estat espanyol i a ser el punt de contacte de molts avicultors de molts països d'Europa.

Entre les seves activitats hi ha l'organització d'exposicions i concursos; els projectes de recuperació de races, que han aconseguit reactivar una bona part del patrimoni genètic abandonat, i la promoció del teixit associatiu espanyol. Entre les seves activitats

també hi ha facilitar informació i mantenir un contacte permanent entre els aficionats, a través dels butlletins informatius, el programa en forma de llibre divulgatiu de cada exposició, la revista *Arte Avícola*, etcètera.

D'altra banda, l'actuació de l'associació en àmbits internacionals ha proporcionat una gran reputació fora de les nostres fronteres i, així, s'han pogut donar a conèixer les nostres races a criadors d'arreu del món.

Les aus de raça tenen una cita al gener a Valls

● Durant aquestes festes nadalenques a molts indrets es fan fires i mercats en els quals s'exhibeixen i es venen aus autòctones i aus no autòctones. L'esdeveniment més important pel que fa a les races no només catalanes, sinó també de tota la península Ibèrica i d'altres indrets europeus, és sens dubte l'Exposició Internacional d'Aus de Raça Ciutat de Valls, la propera edició de la qual, la vintena, se celebrarà els dies 19, 20 i 21 de gener, a la sala Kursaal d'aquesta ciutat tarragonina.

A l'exposició hi acostumen a participar els socis de l'entitat organitzadora, l'Associació de Criadors d'Aus el Francolí, però també d'altres associacions adherides a la Federació

Espanyola d'Avicultura, Colombicultura i Cunicultura de raça, a més d'altres associacions europees.

L'exposició no es limita a les races catalanes, sinó que els afeccionats hi poden trobar tot tipus de coloms, gallines, oques, ànecs, capons, pintades, conills i conills porquins. A més, també s'hi autoritzen espècies silvestres com els faisans, els anàtids, les tórtores, les perdius, les guatlles, etc.

L'exposició es podrà visitar el divendres 19 de 16 a 19.30 hores, el dissabte 20 de 9 a 13.30 i de 16 a 19.30 i el diumenge 21 de 10 a 14.

Els que en vulguin més informació la poden trobar a www.francoli.org. / J.C.

Un pòster amb tot l'aviram autòcton del país

Presència i la Fundació Territori i Paisatge regalen aquest cap de setmana als lectors de la revista **un nou pòster de natura**, amb **dibuixos de Toni Llobet i l'assessorament del biòleg Amadeu Francesch**. Complementa el publicat sobre bestiar autòcton

MIQUEL RIERA

● Presència i la Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya regalen aquest cap de setmana als lectors de la revista un nou pòster de natura, el que ja fa nou dels que han editat conjuntament des que l'any 2003 van publicar el primer, sobre ocells dels Països Catalans. En aquesta ocasió, el pòster reuneix l'aviram autòcton del país i serveix de complement a la làmina sobre bestiar autòcton publicada el novembre de l'any passat.

En el pòster apareixen totes les races i grups racials d'aviram autòcton documentat, tant els encara existents com els desapareguts. No hi ha apareixen totes les varietats de cada raça, perquè això hauria estat materialment impossible i hauria provocat que els dibuixos fossin massa petits.

El recull que s'hi presenta, que s'ha fet amb l'assessorament d'un dels principals experts del país en el tema, el doctor en biologia Amadeu Francesch Vidal, és el més exhaustiu realitzat mai. Un cop més s'ha respectat l'escala entre les diferents aus, per il·lustrar millor la varietat de cadascuna d'elles, des dels imponents galls dindi fins als menuts colom figureta.

En el pòster es poden veure un total de trenta-tres races, algunes amb sis varietats, com és el cas del colom de vol català. Hi ha dotze races de gallines, una d'òques, una d'ànecs, tres d'indiots i setze de coloms. Cadascuna d'elles es presenta en una casella amb un text explicatiu amb les seves característiques principals. Al costat s'hi ha col·locat una icona que indica si la raça ha desaparegut, està en perill d'extinció, és de cens reduït o no està amenaçada. En el pòster també s'informa de les diferents varietats que s'hi presenten i, així mateix, s'indica si les aus presentades són mascle o femella, en cas de dimorfisme sexual.

De Toni Llobet

Les il·lustracions del pòster són de Toni Llobet, que ja s'ha encarregat dels dibuixos de set de les

El nou pòster que han produït i publicat Presència i la Fundació Territori i Paisatge.

El pòster dels arbres, un dels publicats aquest any.

Quatre més per al 2007

● Presència i la Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya continuaran la seva col·laboració l'any 2007 amb la producció i publicació de quatre pòsters més de natura, dedicats a les papallones, els peixos marins —que complementarà el que es va editar l'estiu passat—, les fruites autòctones i els cetacis. Els pòsters els rebran els lectors coincidint amb l'entrada de cada estació de l'any. Alguns dels pòsters anteriors encara es poden obtenir trucant al 902 186 470.

làmines editades fins ara. En aquesta ocasió, Llobet ja tenia alguns dels dibuixos fets de quan es va publicar el llibre *Catalans de pèl i ploma*, però les races balears i valencianes les ha hagut de fer de nou per a aquest pòster. «Sempre sota la supervisió de l'Amadeu, que també m'ha fet polir alguns dels dibuixos de races catalanes», assegura Llobet.

Pel que fa a la reproducció gràfica de les races desaparegudes, en alguns casos han disposat de fotografies molt antigues, en blanc i negre, dels anys trenta, i «ha calgut posar-hi imaginació i fer un esforç per convertir les descripcions escrites en una imatge, cosa no sempre fàcil», diu Llobet.

L'il·lustrador creu que una de les principals dificultats a l'hora d'afrontar els dibuixos d'aquest pòster ha estat les diferències de color entre les aus. «A vegades són molt subtils, i cal filar molt

prim. Com en el cas de les races de bestiar, el fet d'il·lustrar els animals tots de perfil i mirant cap al mateix cantó ajuda a poder-ne fer la comparació i posar en relleu les diferències. Els colls brillants de molts coloms, amb tons liles o verds ampolla, o la brillantor de les plomes de l'indiots empordanès, són alguns dels efectes més difícils de reproduir però alhora més vistosos quan s'aconsegueixen», explica el dibuixant, que hi afegeix: «Quan hi passes hores dibuixant-los, t'adones de tota la varietat de plomatges i formes i de la feinada feta al llarg dels segles per part de l'home per modificar l'espècie salvatge original de la qual prové cada raça. També crida l'atenció la riquesa terminològica que té la llengua per definir les diferents parts del cos o posar nom als diferents tipus de coloració: aperduat, favat, pigard, cotonís, coes...»